

Januari 2016

Evolutie van de gegevens over 2015 van de Centrale voor Kredieten aan Particulieren: een forse stijging van de toegekende hypothecaire kredieten en een schuchtere ommekeer van de trend betreffende overmatige schuldenlast

*Analyse uitgevoerd door het Observatorium Krediet en Schuldenlast door
Duvivier R. (economist)*

Observatorium Krediet en Schuldenlast
Place Albert 1er, 38
6030 Marchienne-au-Pont
België
Tel.: 071/33.12.59
Fax: 071/32.25.00

Uit onze jongste analyses met betrekking tot de cijfers van de Centrale voor Kredieten aan Particulieren (CKP)¹ van de Nationale Bank van België (NBB) bleek dat in 2014, zoals trouwens de jaren ervoor, de gevallen van problematische schuldenlast en van overmatige schuldenlast in België zijn toegenomen. Die conclusies waren gebaseerd op de evolutie van de kredietgerelateerde wanbetalingen en op de statistieken in verband met de procedure van collectieve schuldenregeling (CSR).

In 2015 kende de economische conjunctuur evoluties die men als gunstig kan omschrijven. De groei van het bnp kwam in de buurt van 1,4% (volgens de vooruitzichten van de NBB in januari 2015, vergeleken met +1.3% in 2014 en percentages die schommelden rond 0% in 2012 en 2013). Bovendien handhaafde de consumentenvertrouwensindex zich boven het langjarige gemiddelde (berekend sinds 1990) en daalde de werkloosheidsgraad lichtjes van 8,5% in 2014 naar 8,2% eind september 2015 (NBB).

Er zijn dus tekenen dat de economie zich herstelt. In deze context gaat dit artikel nader in op de evoluties van de problematische schuldenlast en de overmatige schuldenlast over 2015. We analyseren de belangrijkste gegevens van de CKP die beschikbaar zijn over het jaar 2015. We tonen aan dat de sterk negatieve evoluties van de vorige jaren zich in 2015 niet hebben herhaald. Uit de analyse van de indicatoren van de financiële moeilijkheden van de gezinnen kunnen we afleiden dat er zich voor 2015 een schuchtere trendbreuk aandient: een terugval van het aantal achterstallige kredietnemers voor alle soorten kredieten, behalve de kredietopeningen, een daling van de gemiddelde achterstal per wanbetalende kredietnemer en minder nieuwe procedures van collectieve schuldenregeling. Naast de analyse van de toestanden van de problematische schuldenlast, lichten we ook enkele statistieken toe waaruit de evolutie van de kredietverleningen aan particulieren blijkt. Er werden in 2015 een groot aantal nieuwe hypothecaire kredietcontracten afgesloten. Toch zou het in wezen vooral gaan om een grote golf van herfinancieringen als gevolg van de lage rentepeilen, die geen enkele significante impact heeft op de schuldenlast van de gezinnen.

¹ www.observatoire-credit.be, Analysen en studies

1. Aantal geregistreerde contracten

1.1. Evolutie van het aantal geregistreerde contracten

In de loop van het jaar 2015 bedroeg het aantal geregistreerde nieuwe kredieten in de Centrale om en bij 1,67 miljoen eenheden, of 15,30% meer dan in 2014. Het cijfer van 1,67 miljoen nieuwe kredietovereenkomsten ligt duidelijk hoger dan het gemiddelde dat we konden registreren voor de periode 2007-2010 en 2012-2015², toen er 1,48 miljoen nieuwe contracten werden geregistreerd. We merken dat de in 2015 opgetekende evoluties sterk verschillen naargelang men het hypothecair krediet dan wel het consumptiekrediet analyseert.

Tabel 1 – Evolutie van het aantal nieuwe toegekende overeenkomsten (totaal en per categorie van overeenkomst)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Evolutie 2007-2015
Lening op afbetaling	500.949	539.313	525.507	511.228	552.652	480.424	511.137	508.863	596.621	/
(evolutie in %)	/	7,70%	-2,60%	-2,70%	8,10%	-13,10%	6,39%	-0,44%	17,25%	19,10%
Verkoop op afbetaling	208.067	187.477	167.936	159.056	134.547	100.444	88.194	87.587	73.256	/
(evolutie in %)	/	-9,90%	-10,40%	-5,30%	-15,40%	-25,30%	-12,20%	-0,69%	-16,36%	-64,79%
Kredietopening	506.060	556.744	493.617	492.971	3.172.723	510.462	538.038	409.067	379.871	/
(evolutie in %)	/	10,00%	-11,30%	-0,10%	543,60%	-83,90%	5,40%	-23,97%	-7,14%	-24,94%
Hypothecaire lening	263.250	258.902	290.420	350.397	402.271	321.261	294.785	443.782	621.326	/
(evolutie in %)	/	-1,70%	12,20%	20,70%	14,80%	-20,10%	-8,24%	50,54%	40,01%	136,02%
Totaal aantal overeenkomsten	1.478.326	1.542.436	1.477.480	1.513.652	4.262.193	1.312.591	1.432.154	1.449.299	1.671.074	/
(evolutie in %)	/	4,30%	-4,20%	2,40%	181,60%	-66,90%	9,11%	1,20%	15,30%	13,04%

Bron: berekeningen OKS op basis van gegevens van de CKP (NBB)

In 2015 werden er in de Centrale 597.000 nieuwe contracten van lening op afbetaling geregistreerd, wat 17,25% meer is dan in 2014. Wat verklaart die ingrijpende evolutie? De indicator voor het consumentenvertrouwen ligt in 2015 hoger dan in 2014 en per einde 2015 is hij hoger dan het langjarige gemiddelde dat sinds 1990 wordt waargenomen. Bovendien verwachtten de voorspellers van de NBB voor 2015 een groei van het bnp met 1,4%. Het groeipercentage voor 2014 bedroeg 1,3%, terwijl het voor 2012 en 2013 nog in de buurt van 0% lag. Die relatief gunstige evoluties voor 2015 hebben de consumenten ongetwijfeld aangezet tot kredietvergende investeringen. Het verlenen van consumptiekrediet vertoont doorgaans een procyclisch karakter. Dat wordt bevestigd door de evolutie van de kredietverleningen voor leningen op afbetaling voor het jaar 2015. Bovendien zijn de huidige, historisch lage rentetarieven niet van aard dat zij het terugvallen op krediet ontmoedigen. Daarbij komt dat een groot aantal leningen op afbetaling bestemd is voor de renovatie van de woning. Tot begin 2016 gingen de renovatiewerken voor gebouwen ouder dan 5 jaar gepaard met een verlaagd btw-tarief van 6%. Sinds 1 januari geldt dat tarief alleen nog voor panden ouder dan 10 jaar. De kans is reëel dat bepaalde kredietnemers *in extremis* renovatiewerken hebben ondernomen om te kunnen genieten van het verlaagde btw-tarief. Dat kan verklaren waarom het aantal leningen op afbetaling voor de financiering van dergelijke werken voor 2015 is toegenomen.

² Bij onze vergelijking over de periode 2007-2015 hebben we geen rekening gehouden met 2011, omdat dat jaar overeenkwam met een aanzienlijke stijging van het aantal, die op zijn beurt te maken had met de registratie in de Centrale van de kredietopeningen die terugbetaalbaar waren binnen de 3 maanden en voor minder dan 1.250 euro (courant omschreven als de "mogelijkheid om in het rood te gaan op de bankrekening"). Ze waren vóór december 2010 niet onderworpen aan de wet op het consumptiekrediet. Sindsdien vallen die kredieten binnen het toepassingsgebied van de wet. Dat betekent dat veel vooraf bestaande kredietopeningsovereenkomsten bij de Centrale werden geregistreerd in de loop van 2011. Het aantal nieuwe contracten voor 2011 weerspiegelt dus niet de reële activiteit op de markt van het krediet aan particulieren.

De verkoop op afbetaling is een vorm van kredietverlening die steeds minder vaak voorkomt. Uit tabel 1 blijkt het structurele karakter van deze evolutie: sinds 2007 is het aantal geregistreerde contracten van verkoop op afbetaling gestaag gedaald van 208.000 nieuwe contracten in 2007 naar 73.000 nieuwe contracten eind 2015, wat over die periode een daling met 64,79% betekent. Hoe kan men verklaren dat er steeds minder van dit soort krediet gebruik wordt gemaakt? De verkoop op afbetaling houdt doorgaans verband met kleine bedragen (mediaan bedrag van de verkopen op afbetaling gelijk aan 588 euro in 2015 vergeleken met 10.596 euro voor de leningen op afbetaling). Waarschijnlijk heeft de verkoop op afbetaling plaats geruimd voor kredietopeningen. Voor de kredietverstrekkers en om reden van de beheerskosten is het verlenen van een product op afbetaling weinig rendabel, voor kleine bedragen althans.

Voor het tweede jaar op rij vertoont de evolutie van het aantal nieuwe contracten voor kredietopening een dalende trend. Toch is de in 2015 geregistreerde daling (-7,14%) minder ingrijpend dan die voor het jaar 2014 (-23,97%). Wat de evolutie voor 2014 betrof, was die daling volgens het verslag van de Centrale voor Kredieten in hoofdzaak toe te schrijven aan het einde van een operatie waarbij bepaalde kredietnemers bepaalde soorten kredietopeningen hadden vervangen door nieuwe producten. Op het juridische vlak hebben die omzettingen in 2012 en 2013 geleid tot registraties van nieuwe contracten in de Centrale, terwijl het *de facto* ging om een voortzetting van reeds bestaande kredietopeningen. De daling die in 2014 werd waargenomen valt samen met het einde van dit soort registratie. Het gaat hier dus om een louter "technisch effect". Feitelijk wordt het jaar 2014 dus veeleer gekenmerkt door een status-quo in de toekenning van kredietopeningen.

Precies zoals in 2014, wordt de evolutie van de toekenningen van hypothecaire kredieten voor 2015 gekenmerkt door een duidelijke toename. In 2015 werden er 621.000 nieuwe contracten voor hypothecair krediet verleend, of 40,01% meer dan in 2014. Het aantal nieuwe contracten voor de jaren 2014 en 2015 overschrijdt blijkbaar duidelijk het jaarlijks gemiddelde voor de jaren 2007 tot 2015, dat 361.000 contracten bedroeg. Uit tabel 1 blijkt dat het jaar 2011 een uitzonderlijk jaar was geweest in termen van hypothecaire kredieten, maar dat resultaat kon niet tippen aan dat van 2014 en van 2015. Van 2009 tot einde 2011 waren er steunmaatregelen ten voordele van de leningen die bedoeld waren voor het financieren van energiebesparende investeringen. Die steunmaatregelen hebben geleid tot een continue stijging van het aantal verstrekte kredieten over die periode van drie jaar. Het cijfer van 402.000 nieuwe contracten voor 2011 vindt zeker een verklaring in het feit dat veel gezinnen *in extremis* nog van die steunmaatregelen hebben willen genieten. De verleende kredieten voor niet alleen 2012 maar ook 2013, weerspiegelde veeleer een terugkeer naar de normaliteit dan wel een crisis op de markt van het hypothecaire krediet.

Wat ligt er aan de basis van de forse stijging van het aantal overeenkomsten voor hypothecair krediet dat in 2014 en 2015 werd verstrekt? De rentevoeten zijn momenteel bijzonder laag. Einde 2015 lagen de vaste rentetarieven voor nieuwe hypothecaire kredietovereenkomsten in de buurt van 2,5% terwijl die rente in 2003 nog bijna 6% bedroeg (gegevens NBB). Dergelijke lage rentevoeten zullen bepaalde gezinnen zeker hebben aangezet om aan te kopen, maar meer nog om de bestaande kredietovereenkomsten te laten herzien, om zo te genieten van een interessantere rentevoet. De cijfers van tabel 2 op basis van de gegevens die de Beroepsvereniging van het Krediet (BVK) publiceert over hypothecair krediet, scheppen hierover duidelijkheid. Uit die gegevens blijkt dat, hoewel de herfinancieringen zeer snel geëvolueerd waren in 2014 en in het eerste halfjaar 2015 (+304,57% tussen 2013 en de periode van 1 januari 2014 tot september 2015), de kredietverstrekkingen voor alle bestemmingen zijn toegenomen. De kredietnemers hebben dus zeker geprofiteerd van de goedkope renten om te investeren in vastgoed. Toch blijft de externe herfinanciering³ veruit de hypothecaire kredietbestemming die de grootste stijging liet noteren. Het aantal kredieten dat te maken heeft met dit soort verrichting is inderdaad – wat de beschouwde periode betreft – gestegen met meer dan 300%.

³ We spreken over externe herfinanciering als de kredietnemer een nieuwe hypotheeklening aangaat ter vervanging van een initiële lening bij een andere kredietverstrekker dan die welke het initiële krediet had verleend.

Tabel 2 – Hypothecaire lening : splitsing volgens bestemming (BVK)

	Aankoop	Bouw	Verbouwing	Aankoop + verbouwing	Ander onroerend doel	Herfinancieringen (externe)	Totaal	CKP
Aantal toegekende contracten in 2013	108.908	25.263	55.223	7.231	11.207	24.678	232.510	294.785
Aandeel in het totaal aantal toegekende contracten in 2013	46,84%	10,87%	23,75%	3,11%	4,82%	10,62%	100,00%	/
Aantal toegekende contracten tussen januari 2014 en eind september 2015	203.308	46.627	116.479	13.712	28.844	99.841	508.811	957.458
Aandeel in het totaal aantal toegekende contracten in de periode die loopt van januari 2014 tot september 2015	39,96%	9,19%	22,89%	2,69%	5,67%	19,62%	100,00%	/
Evolutie (van 2013 tot de periode die loopt van januari 2014 tot september 2015, in %)	86,68%	84,57%	110,92%	89,62%	157,37%	304,57%	118,83%	+224,80%

Bron : BVK

Quid met de interne herfinancieringen⁴? De BVK houdt geen statistieken bij over dit soort verrichting, terwijl de CKP ze wel registreert. Aangezien de voorwaarden voor dateregistratie bij de BVK en de CKP verschillen, is het ook normaal dat de cijfers niet gelijklopen⁵. Toch kan de vergelijking van die twee databases ons een indicatie geven over de omvang van de interne herfinancieringen. De laatste kolom van tabel 2 bevat de gegevens van de CKP in verband met de overeenkomsten afgesloten in 2013 (eerste lijn) en voor de periode van januari 2014 tot september 2015 (derde lijn)⁶. De voorlaatste kolom van tabel 2 vermeldt het aantal nieuwe kredietovereenkomsten op basis van de gegevens die de BVK publiceert. Het valt op dat het aantal nieuwe hypothecaire kredietovereenkomsten geregistreerd door de BVK beduidend lager is dan de registraties bij de Centrale. Bovendien steeg, tussen 2013 en september 2015, het aantal nieuwe kredietovereenkomsten geregistreerd door de Centrale met 224,8%, vergeleken met 118,83% volgens de gegevens van de BVK. Waaraan zijn de verschillen tussen de beide gegevensbanken te wijten? Aangezien de gegevens van de BVK (tabel 2 met uitzondering van de laatste kolom) geen rekening houden met de interne herfinancieringen, terwijl die wel zijn opgenomen in de gegevens van de CKP (tabel 1 en laatste kolom van tabel 2), zijn de verschillen in de statistieken in hoofdzaak toe te schrijven aan het belang van de interne herfinancieringen. Een

⁴ We spreken over interne herfinanciering wanneer de kredietnemer een nieuw hypotheekkrediet afsluit ter vervanging van een initiële lening bij deze verstrekker van het hypothecair krediet.

⁵ We zien ook dat in bepaalde gevallen de kredietnemers wegens correctiedoelinden een contract dat is geregistreerd bij de CKP moeten laten vervangen door een ander contract. In dat geval zal de CKP dat beschouwen als een nieuwe registratie, terwijl de BVK hiermee geen rekening houdt. Deze herinschrijvingen kunnen een niet te verwaarlozen impact hebben, bijvoorbeeld wanneer een kredietverstrekker beslist, bijvoorbeeld na de overname van een portefeuille, om de geregistreerde contracten te hernummeren. Deze mogelijkheid kan op zich geen verklaring inhouden voor de verschillen die in de onderzochte periode worden waargenomen tussen de gegevens van de CKP en de BVK.

⁶ Het cijfer van 294.785 contracten voor 2013 komt overeen met het aantal overeenkomsten voor hypothecair krediet vermeld in tabel 1 voor datzelfde jaar. Het cijfer van 957.458 overeenkomsten verstrekt van januari 2014 tot september 2015 is echter lager dan de som van de contracten verstrekt in 2014 en 2015 en opgenomen in tabel 1 (443.782 + 636.956 = 1.080.738). In dat laatste cijfer is het jaar 2015 inderdaad helemaal opgenomen, daar waar het laatste kwartaal van 2015, bij gebrek aan gegevens die beschikbaar waren op het ogenblik van de redactie hiervan, niet zijn vermeld in tabel 2.

aanzienlijk deel van het toegenomen aantal verstrekte hypothecaire kredieten die bij de CKP zijn geregistreerd, is dus toe te schrijven aan die – zowel interne als externe – herfinancieringen.

Uit de cijfers van de Centrale blijkt ook dat, terwijl het totale aantal kredietverstrekkingen in de loop van het jaar is toegenomen met 40,01%, het aantal lopende hypothecaire kredieten met amper 1,88% is geëvolueerd. Dat wijst erop dat de aanzienlijke evolutie van het aantal hypothecaire kredieten in hoofdzaak is toe te schrijven aan (interne of externe) herfinancieringen, dus vooraf bestaande contracten die werden vervangen door andere, maar zonder dat dit leidt tot een hogere schuldenlast van de gezinnen. Integendeel, die herfinancieringen moeten als positief voor de gezinnen worden beschouwd omdat ze doorgaans resulteren in een verlaging van het bedrag van de maandelijkse afbetalingen/of in een snellere terugbetaling van de hypothecaire kredieten. In de beide gevallen vermindert de kostprijs van het door de gezinnen gedragen krediet. Op macro-economisch niveau sluit het vermoede uitblijven van een verhoogde schuldenlast echter niet uit dat bepaalde gezinnen die een herfinanciering vragen van de operatie gebruik maken om een nieuw bedrag te lenen dat hoger is dan strikt vereist is voor de herfinanciering, en dit om de aankoop van bepaalde zaken te dekken. Maar in 2015 en in 2014 lag de mediane schuldenlast van de nieuwe verstrekte kredieten in de buurt van 85.750 euro, vergeleken met 87.351 euro in 2013. De keuze om meer te lenen die bepaalde gezinnen eventueel zouden hebben gemaakt heeft dus geen macro-economische gevolgen gehad.

1.2. Sociaaldemografische eigenschappen van de kredietnemers

Verschillen de *kredietverstrekkingen* volgens de *gewesten*? Tabel 3 vergelijkt de evolutie van het aantal verstrekte kredieten binnen elk gewest en voor elke soort krediet. Deze tabel leert ons bovendien hoe belangrijk elk gewest is in het totaal van de in 2015 verstrekte kredieten⁷. Wallonië is het gewest met de meest matige stijging van verstrekte leningen op afbetaling, maar ook met de grootste toename van het aantal verstrekte hypothecaire kredieten. De kredietopeningen daalden in de drie gewesten. Maar de daling was opmerkelijker in Vlaanderen (-11,42%) dan in Wallonië (-3,88%) en dan in het Brusselse Gewest (-0,18%).

	Brussel-Hoofdstedelijk Gewest			Vlaams Gewest			Waals Gewest		
	2014	2015	Aandeel in het totaal van de in 2015 toegekende kredieten	2014	2015	Aandeel in het totaal van de in 2015 toegekende kredieten	2014	2015	Aandeel in het totaal van de in 2015 toegekende kredieten
Lening op afbetaling	42.887	51.742	8,69%	238.731	292.639	49,14%	226.568	251.190	42,18%
(evolutie in %)		20,65%	/		22,58%	/		10,87%	/
Verkoop op afbetaling	9.517	8.266	11,29%	26.343	20.204	27,59%	51.718	44.764	61,12%
(evolutie in %)		-13,14%	/		-23,30%	/		-13,45%	/
Kredietopening	50.733	50.644	13,43%	198.825	176.118	46,70%	156.464	150.388	39,87%
(evolutie in %)		-0,18%	/		-11,42%	/		-3,88%	/
Hypothecaire lening	25.561	42.008	6,75%	313.127	394.820	63,48%	105.960	185.180	29,77%
(evolutie in %)		64,34%	/		26,09%	/		74,76%	/
Totaal aantal overeenkomsten	128.698	152.660	9,15%	777.026	883.781	52,99%	572.624	631.522	37,86%
(evolutie in %)		18,62%	/		13,74%	/		10,29%	/

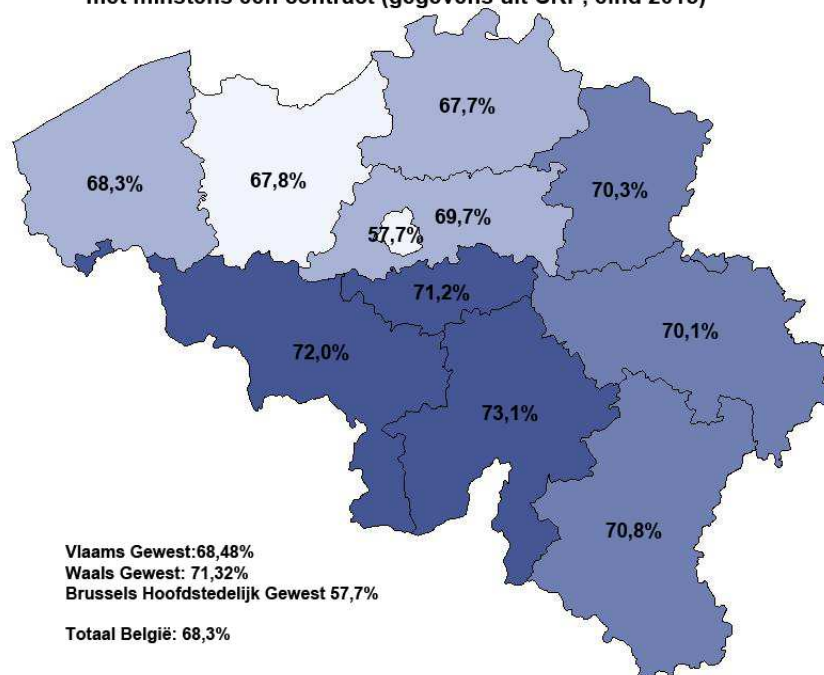
Bron: berekeningen OKS op basis van gegevens van de CKP (NBB)

⁷ We kunnen de cijfers van de kolom "belang in het totaal aantal kredieten verstrekt in 2014" vergelijken met het aandeel van elk gewest in de totale meerderjarige bevolking van het land, dat respectievelijk 10,12%, 58,13% en 31,74% bedraagt voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, het Vlaamse Gewest en het Waalse Gewest.

Uit deze tabel blijkt ook dat de verkoop op afbetaling een kredietvorm is die vaker wordt gebruikt door Walen dan door de inwoners van de andere twee gewesten. In 2015 werd 61,12% van de nieuwe contracten voor verkoop op afbetaling verleend aan Walen, terwijl zij iets minder dan een derde van de meerderjarige bevolking van België vertegenwoordigen. De verschillen, zij het minder groot, zijn ook merkbaar wanneer men de 31,7% meerderjarige Walen vergelijkt met het percentage overeenkomsten voor leningen op afbetaling en voor kredietopeningen die aan Walen zijn verstrekt. Wanneer het gaat over hypothecaire kredieten, zijn de Vlamingen geneigd relatief meer kredieten af te sluiten: in 2015 was 63,48% van de nieuwe overeenkomsten voor hypothecair krediet verstrekt aan Vlamingen, terwijl zij 58,13% van alle meerderjarigen vertegenwoordigen. De Brusselaars houden zich in het midden. Vergeleken met hun demografisch gewicht (10,12% van alle meerderjarige Belgen) vertonen ze de neiging minder hypothecaire kredieten en minder leningen op afbetaling af te sluiten, maar meer verkopen op afbetaling en kredietopeningen. Interessant hierbij is dat de landsdelen die sociaaleconomisch het meest kwetsbaar zijn, geneigd zijn meer consumptiekredieten af te sluiten, maar voor bedragen die gemiddeld lager liggen⁸.

De gegevens van de CKP geven aan dat er geografische ongelijkheden aan het licht komen tussen de gewesten en de provincies wanneer men gaat focussen op het percentage gezinnen dat bij krediet betrokken is. Zoals blijkt uit kaart 1 doen de Walen, met een percentage kredietnemende meerderjarigen van 71,6%, meer beroep op krediet dan de Vlamingen, van wie 68,8% van de meerderjarige kredietnemers zijn. In Brussel valt slechts 57,7% van de meerderjarigen terug op krediet. De kaart hieronder leert ons ook dat er niet geringe ongelijkheden bestaan tussen de verschillende provincies van het land.

Kaart 1: Gedeelte van de meerderjarige geregistreerde bevolking met minstens één contract (gegevens uit CKP, eind 2015)

⁸ Voor meer informatie over die trends verwijzen we naar: Romain Duvivier, 2012, "Crédit et endettement problématique: quelles disparités régionales?", Les Echos du Crédit et de l'Endettement, nr. 35, 02/10/2012. Er zijn ook meer gedetailleerde analyses beschikbaar op de website van het Observatorium (tabblad "Analysen en studies").

In verhouding tot hun demografisch gewicht zijn de Walen, algemeen gezien, meer betrokken bij consumptiekrediet, terwijl de Vlamingen meer terugvallen op hypothecair krediet. De Brusselaars grijpen minder naar krediet dan de inwoners van de andere gewesten van het land en dit voor alle soorten krediet. Uit tabel 4 leren we dat, terwijl meer dan een derde van de meerderjarigen in de provincie Luxemburg betrokken is bij leningen op afbetaling, dat voor minder dan 19% geldt van de inwoners van de provincie Antwerpen. We vinden resultaten die in dezelfde richting wijzen wanneer we een analyse maken van de verkopen op afbetaling en de kredietopeningen. Bij hypothecair krediet zien we dat 37,48% van de inwoners van de provincie Limburg daarop een beroep doet, vergeleken met 30,50% in de provincie Luik. Uit de gegevens van tabel 4 blijkt tevens dat de landsdelen die sociaaleconomisch het meest kwetsbaar zijn, ook de delen zijn die het meest terugvallen op consumptiekrediet en het minst op hypothecair krediet. Dat resultaat kwam reeds ruim aan bod in een publicatie van het Observatorium Krediet en Schuldenlast omtrent de geografische ongelijkheden die resulteren uit de gegevens van de CKP⁹. Er was aangetoond dat, op het niveau van de bestuurlijke arrondissementen, het gebruik van consumptiekrediet positief gecorreleerd was aan de werkloosheidsgraad en negatief gecorreleerd aan het beschikbare inkomen per inwoner, terwijl we voor het hypothecair krediet het omgekeerde vaststelden.

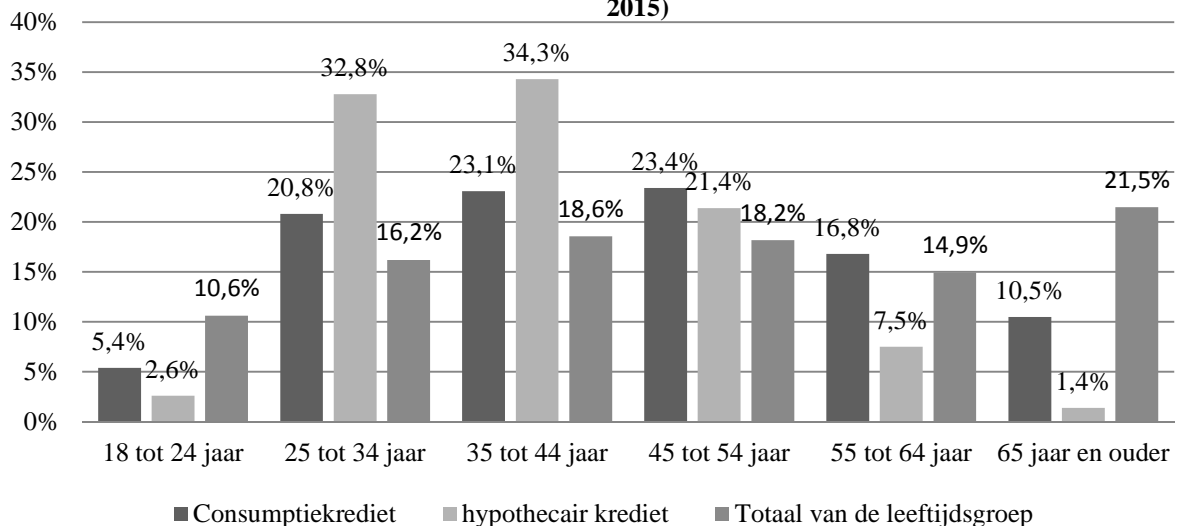
Tabel 4 - Percentage kredietnemers met een betalingsachterstand (2015)				
	Lening op afbetaling	Verkoop op afbetaling	Kredietopening	Hypothecaire lening
Vlaams Gewest	20,25%	1,28%	52,71%	34,85%
<i>Provincie Antwerpen</i>	18,91%	1,30%	52,23%	33,81%
<i>Provincie Vlaams-Brabant</i>	19,42%	1,34%	55,53%	35,62%
<i>Provincie Limburg</i>	24,69%	1,57%	52,59%	37,48%
<i>Provincie Oost-Vlaanderen</i>	20,21%	1,24%	51,46%	34,58%
<i>Provincie West-Vlaanderen</i>	19,85%	1,03%	52,43%	34,12%
Waals Gewest	31,41%	3,70%	57,97%	31,72%
<i>Provincie Waals-Brabant</i>	25,13%	2,34%	59,65%	32,89%
<i>Provincie Henegouwen</i>	32,85%	4,58%	58,80%	31,48%
<i>Provincie Luik</i>	30,35%	3,46%	56,68%	30,50%
<i>Provincie Luxemburg</i>	34,30%	2,75%	54,50%	32,46%
<i>Provincie Namen</i>	33,30%	3,45%	59,25%	33,78%
Brussel-Hoofdstedelijk Gewest	16,60%	1,97%	47,82%	19,31%
België	23,62%	2,13%	54,80%	32,50%

Bron: berekeningen OKS op basis van gegevens van de CKP (NBB)

⁹ Zie hierover: Duvivier R., "Crédit et endettement problématique: quelles disparités géographiques", 2012. (Beschikbaar op de website van het Observatorium (tabblad "Analysen en studies").

Schommelt het *gebruik van krediet* ook volgens de *leeftijd*? Aan de hand van onderstaande grafiek 1 kunnen we de spreiding van de kredietnemers volgens hun leeftijd bij het afsluiten van een nieuwe overeenkomst voor hypothecair krediet en voor consumptiekrediet toetsen aan de spreiding van de Belgische bevolking (totaal van de leeftijdsklasse). De leeftijdsgroep van 18 tot 24 jaar is maar in geringe mate betrokken bij krediet, als men dat percentage contractnemers die tot deze leeftijdsgroep behoort (respectievelijk 5,4% en 2,6% voor consumptiekrediet en voor hypothecair krediet) vergelijkt met het percentage dat deze leeftijdsgroep vertegenwoordigt in de totale meerderjarige bevolking (10,6%). Dat staat haaks op wat we zien in de groep 25 tot 34 jaar: ze vertegenwoordigen 16,2% van de meerderjarige Belgische bevolking, terwijl ze goed zijn voor 20,8% van de nieuwe contracten voor consumptiekrediet en 32,8% van de nieuwe contracten voor hypothecair krediet. Het komt normaal voor dat mensen in de leeftijdsgroep van 25 tot 34 jaar meer betrokken zijn bij krediet dan mensen in de jongere groep. De 25-plussers tellen een grotere concentratie mensen in het actieve leven, die hierdoor hogere inkomens hebben en gemakkelijker toegang krijgen tot krediet. Het is vooral de groep van 25 tot 44 jaar die betrokken is bij hypothecair krediet. Er is ook een duidelijke kloof merkbaar tussen kredietgebruik en het belang in de totale bevolking in de leeftijdsgroep van 35 tot 44 jaar. In de daaropvolgende twee leeftijdsgroepen (45-54 jaar en 55-64 jaar), is de toestand evenwichtiger. De categorie "65 jaar en ouder" maakt dan weer relatief weinig gebruik van krediet.

Grafiek 1 - Opsplitsing van de kredietnemers volgens de leeftijd bij de registratie van een nieuwe overeenkomst (volgens het type overeenkomst) en de opsplitsing van de Belgische bevolking volgens de leeftijd (ter vergelijking) (gegevens eind 2015)

Bron: Grafiek O.K.S. op basis van gegevens van de C.K.P. (N.B.B.)

2. Omvang en evolutie van de problematische schuldenlast

Om het belang en de evolutie van de problematische schuldenlast en de overmatige schuldenlast in kaart te brengen, presenteren wij de evolutie van vier categorieën indicatoren van de Centrale: (1) het aantal kredietnemers geregistreerd in het negatieve luik van de CKP, (2) het percentage achterstallige kredietnemers, (3) het gemiddelde openstaande bedrag per achterstallige kredietnemer en (4) het aantal nieuwe procedures in collectieve schuldenregeling.

2.1. Evolutie van het aantal achterstallige kredietnemers

Tabel 5 leert ons dat het totale aantal personen dat is geregistreerd in het negatieve luik van de Centrale voor Kredieten aan Particulieren sinds 2007 continu is gestegen. Per einde 2015 zijn er 364.000 personen geregistreerd in de CKP voor minstens een wanbetaling. Dat cijfer ligt 3,92% hoger

dan in 2014 en 30,40% dan in 2007. Het grootste deel van de wanbetalers die bij de CKP zijn geregistreerd staat uiteraard maar voor één achterstallig krediet in het negatieve luik. Per einde 2015 was maar 47,8% van de personen die zijn geregistreerd in het negatieve luik van de CKP geregistreerd voor meer dan één wanbetaling. Men kan dus moeilijk stellen dat alle personen die zijn geregistreerd in het negatieve luik van de Centrale zich echt in een probleem van overmatige schuldenlast bevinden. Hoewel de statistieken over de kredietgerelateerde wanbetalingen het aantal mensen met een overmatige schuldenlast niet op een nauwkeurige manier tellen, vormen ze wel een goede indicator voor het fenomeen en voor de evolutie ervan.

Tabel 5 - Evolutie van het aantal kredietnemers met een betalingsachterstand dat geregistreerd is in de CKP

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Evolutie 2007 - 2015
Totaal aantal overeenkomsten	279.429	285.595	300.296	308.803	319.092	330.129	341.416	350.635	364.385	30,40%
		2,20%	5,10%	2,80%	3,30%	3,50%	3,42%	2,70%	3,92%	
Lening op afbetaling	150.826	156.420	167.336	173.165	175.935	176.676	178.164	177.342	174.982	16,02%
		3,70%	7,00%	3,50%	1,60%	0,40%	0,84%	-0,46%	-1,33%	
Verkoop op afbetaling	40.868	40.093	40.725	41.526	41.753	40.701	39.378	37.870	36.391	-10,95%
		-1,90%	1,60%	2,00%	0,50%	-2,50%	-3,25%	-3,83%	-3,91%	
Kredietopening	138.974	142.117	150.279	157.473	166.624	183.738	197.615	211.715	232.903	67,59%
		2,30%	5,70%	4,80%	5,80%	10,30%	7,55%	7,14%	10,01%	
Hypothecaire lening	36.253	36.521	38.178	38.882	40.109	41.583	43.574	45.294	44.740	23,41%
		0,70%	4,50%	1,80%	3,20%	3,70%	4,79%	3,95%	-1,22%	

Bron: berekeningen OKS op basis van gegevens van de CKP (NBB)

Het is al even interessant om de evolutie van het aantal wanbetalers onder de loep te nemen volgens het soort kredietovereenkomst. Tussen 2014 en 2015 daalde het aantal wanbetalers voor alle categorieën contracten, met uitzondering van de kredietopeningen waar een stijging met 10,01% werd waargenomen. De toename die wordt waargenomen voor alle contracten samen is dus enkel te wijten aan de nieuwe wanbetalers in de categorie kredietopening. Wanneer het gaat over dit producttype, wordt de stijging met 10,01% van het aantal achterstallige kredietnemers – minstens voor een deel – verklaard door het effect van de invoering van de nulstellingsregel (nieuwe nulstellingstermijnen die van kracht zijn geworden in januari 2013) die in 2015 zijn volle uitwerking begint te tonen. Zo kan het gebeuren, zoals wordt toegelicht in het verslag 2015 van de CKP, dat in de loop van het jaar 2015 een aantal kredietnemers die de nulstellingsregel niet heeft nageleefd in een toestand van overschrijding is beland vergeleken met het bedrag van het toegestane krediet en dat ze, door die overschrijding niet aan te zuiveren, in het negatieve luik van de Centrale zijn terecht gekomen. Wat de verkopen op afbetaling betreft, is het aantal achterstallige kredietnemers in 2015 afgenomen met 3,91%, waarmee die afname gelijke tred houdt met die van het jaar 2014. Die evolutie heeft te maken met het feit dat er jaar over jaar steeds minder soortgelijke kredieten worden verstrekt (zie tabel 1 hiervoor). Het verwondert dan ook niet dat er voor verkopen op afbetaling dan ook minder wanbetalers worden geregistreerd. Bij de leningen op afbetaling en de hypothecaire leningen zag 2015 het aantal wanbetalers lichtjes dalen met 1,22%.

Tabel 6 geeft de evolutie weer van het aantal achterstallige kredietnemers per gewest. Terwijl in 2015 het aantal wanbetalers in ongeveer gelijke mate toenam in Wallonië (+3,06%) en in Vlaanderen (+3,18%), was de evolutie veel uitgesprokener in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (+5,84%).

Tussen 2007 en 2015 was de evolutie van het aantal wanbetalers iets omvangrijker in Vlaanderen dan in Wallonië. Maar, zoals zal blijken uit het volgende punt, wanneer we redeneren in relatieve termen (percentage kredietnemers in wanbetaling), zijn er duidelijk meer gevallen van problematische schuldenlast in het Waalse Gewest. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest evolueert de toestand voor de periode tussen 2007 en 2015 bijna tweemaal sneller dan in de andere gewesten.

Tabel 6 - Gewestelijke evoluties van het aantal in de CKP geregistreerde kredietnemers met een betalingsachterstand

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Evolutie 2007 - 2015
Brussel-Hoofdstedelijk Gewest	33.646	34.917	37.918	40.070	42.071	43.969	46.231	47.692	50.476	50,02%
		3,78%	8,59%	5,68%	4,99%	4,51%	5,14%	3,16%	5,84%	
Vlaams Gewest	107.421	110.258	116.284	119.619	124.066	127.732	130.848	132.962	137.195	27,72%
		2,64%	5,47%	2,87%	3,72%	2,95%	2,44%	1,62%	3,18%	
Waals Gewest	128.412	129.895	135.175	137.713	140.733	144.627	147.998	150.873	155.487	21,08%
		1,15%	4,06%	1,88%	2,19%	2,77%	2,33%	1,94%	3,06%	

Bron: berekeningen OKS op basis van gegevens van de CKP (NBB)

Aan de hand van de eerste drie bijgevoegde tabellen¹⁰ (tabellen A1, A2 en A3) kan men de evolutie vergelijken van het aantal wanbetalers voor elk gewest en voor elk type kredietovereenkomst. De evoluties voor Vlaanderen en Wallonië zijn nogal gelijklopend. Toch is het aantal Waalse kredietnemers met achterstallen in verkoop op afbetaling minder snel gedaald. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest onderscheidt zich van de twee andere gewesten op twee punten. Ten eerste is er een grotere stijging van het aantal achterstallige kredietnemers voor kredietopeningen (+11,36% versus +10,01% voor het hele land). Ten tweede is Brussel het enige gewest dat het aantal kredietnemers met achterstallen in hypothecair krediet in 2015 zag toenemen (+1,20% versus -1,22% voor het hele land). Die feiten moeten zeker in verband worden gebracht met een grotere economische precariteit in Brussel. In het derde kwartaal 2015 bedroeg de werkloosheidsgraad in Brussel 16,5%, vergeleken met 8,6% voor het hele land (NBB).

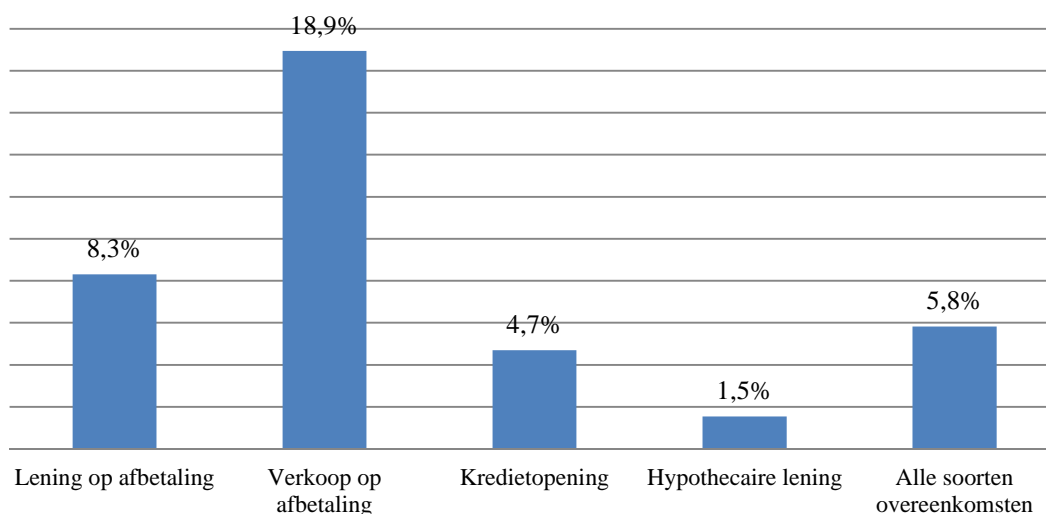
2.2. Het percentage achterstallige kredietnemers

Het percentage achterstallige kredietnemers bekomt men door het aantal kredietnemers die zijn geregistreerd in het negatieve luik van de Centrale te delen door het totale aantal kredietnemers die zijn geregistreerd in het positieve luik. Met deze alternatieve indicator kan men – enerzijds – rekening houden met het feit dat we de jongste jaren het aantal kredietnemers hebben zien stijgen. Het komt in een bepaalde mate normaal voor dat het aantal personen met betaalmoeilijkheden toeneemt wanneer er krediet wordt verstrekt aan een groter aantal personen. Anderzijds kan men met het percentage achterstallige kredietnemers gaan denken in relatieve termen en dus gemakkelijker de toestand vergelijken die eigen is aan verschillende soorten kredietovereenkomsten en aan verschillende landsdelen. Rekening houdend met het aantal verleende kredieten, is het normaal dat de leningen op afbetaling een groter totaal aan achterstallen tellen dan de verkoop op afbetaling, maar hoe zit dat met het percentage achterstallige kredietnemers voor die twee krediettypes? Evenzo, wanneer we rekening houden met de grootte van de bevolking, zou het normaal zijn dat Vlaanderen een groter aantal wanbetalers telt dan Wallonië, maar hoe zit het met de vergelijking van het percentage achterstallige kredietnemers eigen aan elk gewest?

¹⁰ Om de tekst niet te belasten, werden bepaalde tabellen met extra informatie als bijlage gevoegd.

Per einde december 2015 was 5,85% van het totale aantal Belgische kredietnemers geregistreerd voor minstens een achterstallig, niet-geregulariseerd krediet in de CKP (vergeleken met 5,63% een jaar eerder). Aan de hand van grafiek 2 hieronder kunnen we de percentages achterstallige kredietnemers voor elk soort krediet vergelijken: daaruit blijkt dat er vrij duidelijke verschillen zijn tussen het consumptiekrediet en het hypothecair krediet. Voor hypothecair krediet is het percentage achterstallige kredietnemers duidelijk lager dan voor producten op afbetaling: 1,54% voor hypothecair krediet vergeleken met respectievelijk 8,29% en 19,09% voor leningen en verkoop op afbetaling.

Grafiek 2 - Percentage kredietnemers met een betalingsachterstand (eind 2015)

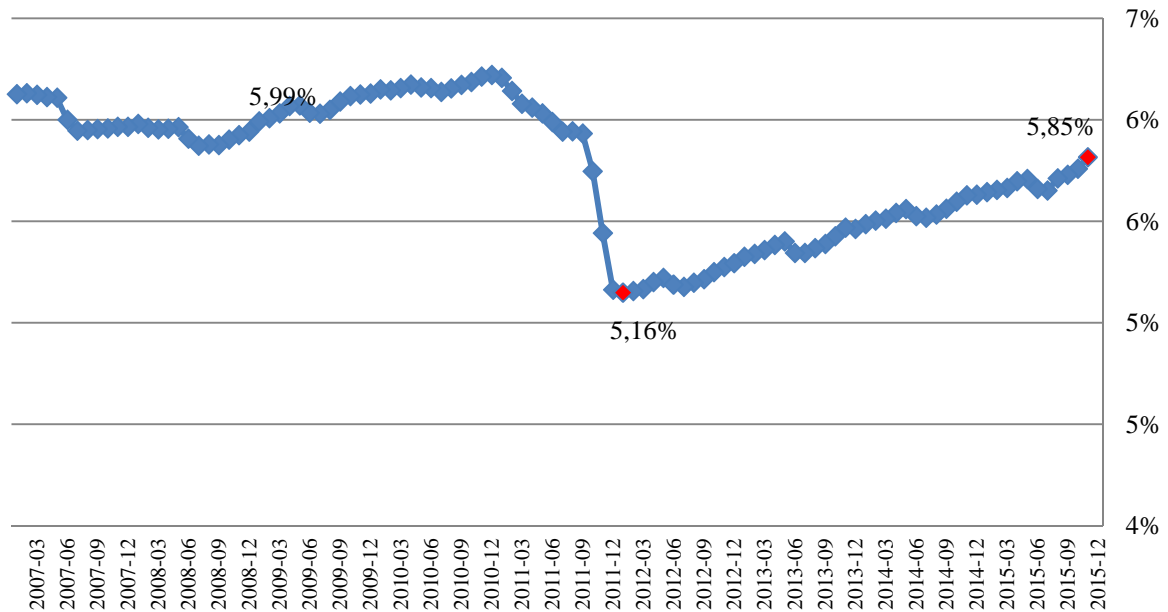

Bron: Grafiek en berekeningen OKS op basis van gegevens van de CKP (NBB)

Uit de grafiek 3 hieronder blijkt ten eerste een schuchtere daling van het percentage achterstallige kredietnemers tot het derde kwartaal 2008, waarna de trend begint te keren. Die evolutie zou erop kunnen wijzen dat de problematische kredietgerelateerde schuldenlast is toegenomen als gevolg van de crisis. Ook de andere statistieken die worden gebruikt om een beeld te geven van de problematische kredietgerelateerde schuldenlast gaan de verkeerde richting uit vanaf einde 2008. Een soortgelijke conclusie bleek al uit de evolutie van het aantal wanbetalers, dat hiervoor is geschetst (zie tabel 5).

De belangrijke daling die wordt waargenomen van einde 2010 tot einde 2011 vindt een verklaring in de toename van het aantal in de Centrale geregistreerde kredietnemers die het gevolg was van de verplichte registratie van "kleine kredietopeningen". Daarna is het percentage achterstallige kredietnemers continu gestegen. In het jaar 2015 is het percentage achterstallige kredietnemers gestegen van 5,63% naar 5,85%.

Grafiek 3 - Percentage van de kredietnemers met een betalingsachterstand

Bron: Grafiek en berekeningen OKS op basis van gegevens van de CKP (NBB)

Grafiek A5 van de bijlage illustreert de evolutie van het percentage achterstallige kredietnemers binnen elk gewest van België. De stijgende trend die sinds 2012 wordt waargenomen, is duidelijk groter in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

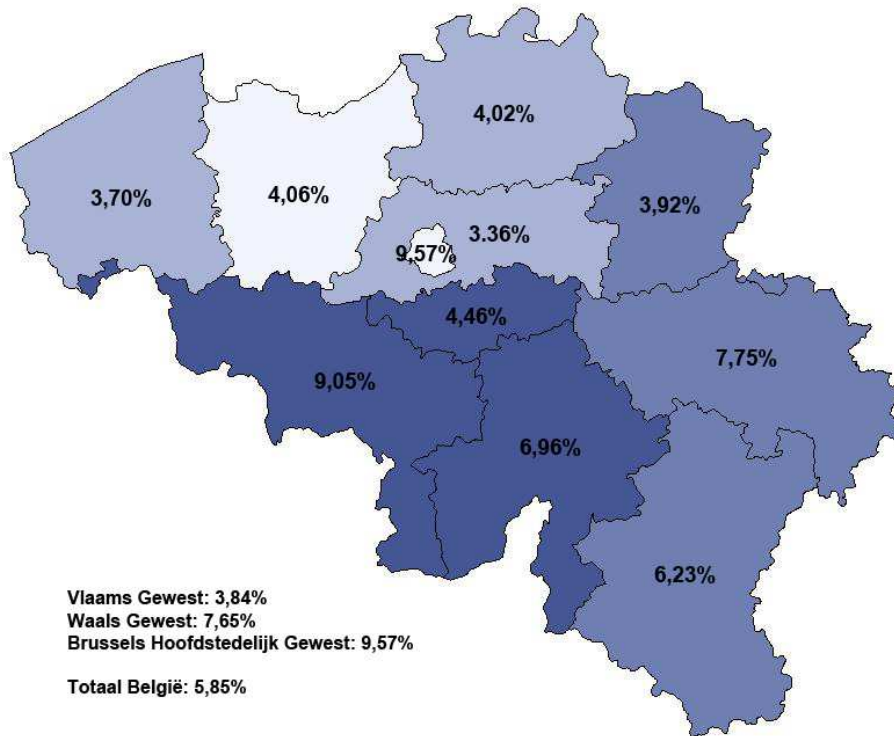
2.3. Sociaaldemografische kenmerken van de achterstallige kredietnemers

Zoals bij de kredietverleningen peilen we ook naar de sociaaldemografische kenmerken van de personen die in de CKP zijn geregistreerd voor een of meerdere kredietgerelateerde achterstallen. Welke delen van het land zijn het meest geraakt? Welke leeftijdsgroepen gaan het meest gebukt onder dat soort financiële moeilijkheden?

Kaart 2 hieronder illustreert dat het percentage kredietnemers dat is geregistreerd voor minstens één wanbetaling duidelijk minder groot is in Vlaanderen (3,84%) dan in Wallonië (7,65%) en in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (9,57%)¹¹. Er komen ook grote verschillen aan het licht tussen de Belgische provincies onderling. Met 9,05% achterstallige kredietnemers zijn de inwoners van de provincie Henegouwen veruit het meest betrokken bij kredietgerelateerde achterstallen. Omgekeerd verkeert in Vlaams Brabant slechts 3,36% van de kredietnemers in een toestand van wanbetaling.

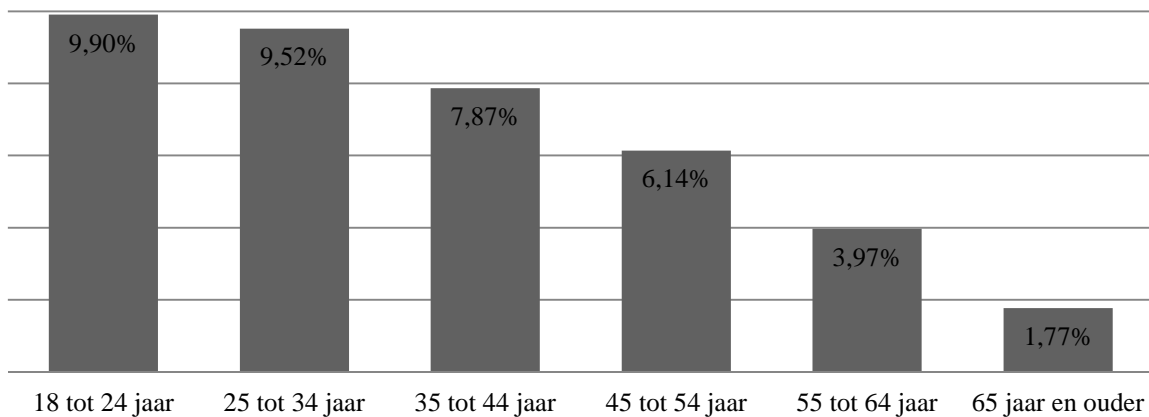
¹¹ Gegevens CKP per einde december 2011

Kaart 2: Percentage kredietnemers met een betalingsachterstand (eind 2015)

Schommelen de kredietgerelateerde achterstallen volgens de leeftijd van de kredietnemers? Het bevestigende antwoord op die vraag vinden we in grafiek 4, waaruit blijkt dat het percentage achterstallige kredietnemers afneemt naarmate de leeftijd toeneemt. Vergeleken met de oudste leeftijdsgroepen is het aandeel jonge kredietnemers met achterstallen relatief groot. Meer dan 9,50% van de kredietnemers jonger dan 35 jaar heeft te maken met achterstallen. Datzelfde percentage bedraagt nog slechts 6,14% voor de kredietnemers tussen 45 en 54 jaar en 3,97% voor de kredietnemers tussen 55 en 64 jaar.

Grafiek 4 - Percentage kredietnemers in wanbetaling volgens hun leeftijd (2015)

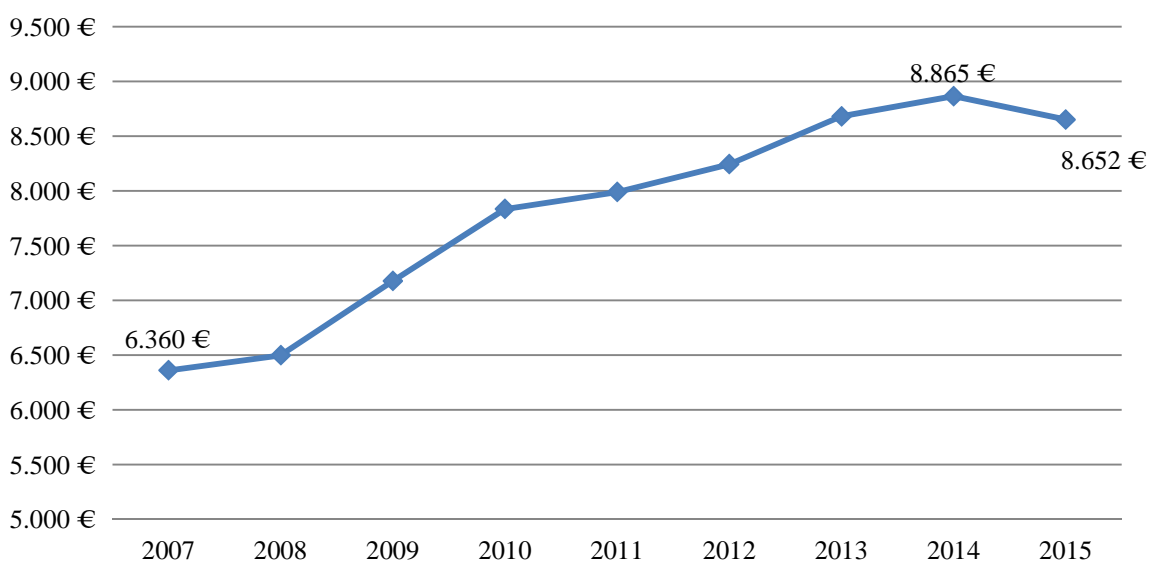

Bron: Grafiek O.K.S. op basis van gegevens van de C.K.P. (N.B.B.)

2.4. De gemiddelde achterstal per wanbetalende kredietnemer

De gemiddelde achterstal per wanbetalende kredietnemer bekomt men door het totale aantal bedragen die onmiddellijk opeisbaar zijn en voorkomen in de CKP (zoals ze zijn meegedeeld door de kredietverstrekkers) te delen door het aantal kredietnemers met minstens één achterstallig krediet. Per einde 2015 telde de CKP een totaal achterstal van iets meer dan 3,15 miljard voor 364.000 wanbetalende kredietnemers. De gemiddelde achterstal per wanbetalende kredietnemer bedroeg dus 8.652 euro (3,15 miljard / 362.000). De jongste jaren is de achterstal sterk toegenomen en heeft het een zeer hoog peil gehaald vergeleken met de toestand vóór de crisis. Tussen 2007 en 2014 steeg de gemiddelde achterstal van 6.360 euro naar 8.865 euro, wat een stijging inhoudt van 39,39%. Uitgaande van de zeer snelle stijging van het bedrag van de achterstal, zouden we kunnen denken dat de wanbetalingen te maken hebben met toestanden die, algemeen gezien, voor de kredietnemers steeds moeilijker te beheren vallen. Maar in 2015 en voor de eerste keer sinds 2007, is de achterstal lichtjes gedaald. Een inkrimping van de achterstal met -2,40% voor 2015 blijft zwak in het licht van de stijging die sinds 2007 wordt waargenomen, maar staat voldoende in contrast met de evoluties van de vorige jaren om te doen vermoeden dat er zich voor de komende jaren een trendbreuk aandient. Deze gunstige evolutie komt bovenop de vaststelling dat het aantal achterstallige kredietnemers voor alle soorten kredietovereenkomsten is gedaald, met uitzondering van de kredietopeningen (zie tabel 5).

Grafiek 5 - Gemiddeld bedrag per kredietnemer met een betalingsachterstand

Bron: Grafiek en berekeningen OKS op basis van gegevens van de CKP (NBB)

Een groot aantal achterstallige kredietnemers heeft ook nog andere schulden lopen. Uit de gegevens van de CKP blijkt dat, per einde 2015 en in de groep van de kredietnemers die maar geregistreerd staan voor één enkele achterstallige kredietovereenkomst, 38,2% ook geregistreerd is voor andere, maar niet-achterstallige kredietovereenkomsten. Als de kredietnemer niet wenst voor die andere kredieten als wanbetaler geregistreerd te worden, moet hij de vervaldata van die andere kredieten wel naleven. De gemiddelde achterstal is dus het gemiddelde van de onmiddellijk opeisbare schuldenlast die – niet zelden – maar een deel vertegenwoordigt van de totale schuldenlast van de achterstallige kredietnemers.

De omvang van de achterstal en de evolutie ervan tijdens de afgelopen jaren schommelen volgens het geëvalueerde type contract. Eind 2015 en gemiddeld bedroeg de onmiddellijk opeisbare schuldenlast 30.479 euro voor de mensen met achterstallen in hypothecair krediet. Uit tabel 7 blijkt dat het gemiddelde achterstal per wanbetalende kredietnemer sinds 2007 is toegenomen met 101,67% voor

hypothecair krediet. Bij het consumptiekrediet merken we dat het gemiddelde achterstal minder groot is en matiger is geëvolueerd. Uit die cijfers zou men kunnen afleiden dat de omvang van de financiële moeilijkheden relatief sneller is toegenomen voor de kredietnemers met achterstallen in hypothecair krediet. Hoewel het hypothecair krediet relatief minder wanbetalingen genereert, heeft het betrekking op wanbetalingen van een duidelijk grotere omvang dan de andere kredietvormen. Dat houdt verband met het niveau van de ontleende bedragen. Interessant is ook de vaststelling dat de globale daling van de achterstal die in 2015 wordt waargenomen (alle kredietovereenkomsten samen) hoofdzakelijk is toe te schrijven aan de consumptiekredietovereenkomsten. De gemiddelde achterstal per wanbetalende kredietnemer inzake hypothecair krediet is in 2015 blijven stijgen, maar in mindere mate dan de vorige jaren.

Tabel 7 – Gemiddeld achterstallig bedrag per kredietnemer met een betalingsachterstand per soort overeenkomst

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Evolutie 2007-2015
Alle soorten overeenkomsten	6.360 €	6.498 €	7.176 €	7.834 €	7.989 €	8.245 €	8.682 €	8.865 €	8.622€	35,57%
		2,17%	10,43%	9,17%	1,98%	3,20%	5,31%	2,11%	-2,74%	
Lening op afbetaling	5.843 €	5.988 €	6.399 €	6.665 €	6.791 €	6.963 €	7.048 €	7.118 €	7.078€	21,13%
		2,48%	6,87%	4,16%	1,88%	2,54%	1,21%	0,99%	-0,57%	
Verkoop op afbetaling	1.447 €	1.429 €	1.455 €	1.501 €	1.515 €	1.493 €	1.455 €	1.406 €	1.313€	-9,25%
		-1,21%	1,82%	3,10%	0,93%	-1,45%	-2,52%	-3,37%	-6,61%	
Kredietopening	2.134 €	2.169 €	2.267 €	2.390 €	2.486 €	2.500 €	2.399 €	2.302 €	2.145€	0,53%
		1,68%	4,51%	5,42%	4,02%	0,54%	-4,03%	-4,04%	-6,80%	
Hypothecaire lening	14.850 €	15.116 €	17.889 €	21.232 €	21.858 €	23.362 €	27.014 €	28.823 €	29.948€	101,67%
		1,79%	18,34%	18,69%	2,95%	6,88%	15,63%	6,70%	3,90%	

Bron: berekeningen OKS op basis van gegevens van de CKP (NBB)

We gaven reeds aan dat bepaalde landsdelen een relatief hoger aantal wanbetalende kredietnemers tellen. Quid met de gemiddelde achterstal per wanbetalende kredietnemer? Onderstaande tabel illustreert dat de wanbetalingen in Vlaanderen, al zijn ze dan minder frequent, betrekking hebben op een groter bedrag dan in de rest van het land. Per einde 2015 bedroeg het gemiddelde Vlaamse achterstal 9.871 euro versus 8.196 euro in het Waalse Gewest en 8.533 euro in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. In de loop van 2015 daalde de achterstal in de drie gewesten. De daling was het sterkst in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Het relatieve belang van het gemiddelde Vlaamse achterstal moet men zien tegen het licht van het feit dat in Vlaanderen de gemiddelde kredietgerelateerde schuldenlast groter is dan in de andere delen van het land. Het spreekt voor zich dat, in geval van wanbetaling, de achterstal groter zal zijn naarmate het ontleende bedrag zelf hoger ligt.

Tabel 8 – Gemiddeld achterstallig bedrag per kredietnemer met een betalingsachterstand (regionale evoluties)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Evolutie 2007-2015
België	6.360 €	6.498 €	7.176 €	7.834 €	7.989 €	8.245 €	8.682 €	8.865 €	8.652 €	36,05%
		2,17%	10,43%	9,17%	1,98%	3,20%	5,31%	2,11%	-2,40%	
Brussel-Hoofdstedelijk Gewest	5.866 €	6.365 €	7.376 €	8.074 €	8.197 €	8.105 €	8.729 €	8.896 €	8.533 €	45,47%
		8,51%	15,88%	9,46%	1,52%	-1,11%	7,69%	1,91%	-4,08%	
Vlaams Gewest	7.143 €	7.442 €	8.304 €	9.017 €	9.204 €	9.592 €	10.000 €	10.202 €	9.871 €	38,20%
		4,19%	11,58%	8,59%	2,07%	4,21%	4,26%	2,02%	-3,24%	
Waals Gewest	5.961 €	5.897 €	6.387 €	6.999 €	7.194 €	7.495 €	8.007 €	8.317 €	8.196 €	37,49%
		-1,08%	8,32%	9,57%	2,79%	4,18%	6,83%	3,87%	-1,45%	

Bron: berekeningen OKS op basis van gegevens van de CKP (NBB)

2.5. De gegevens in verband met de collectieve schuldenregeling

2.5.1. Evolutie van het aantal collectieve schuldenregelingen

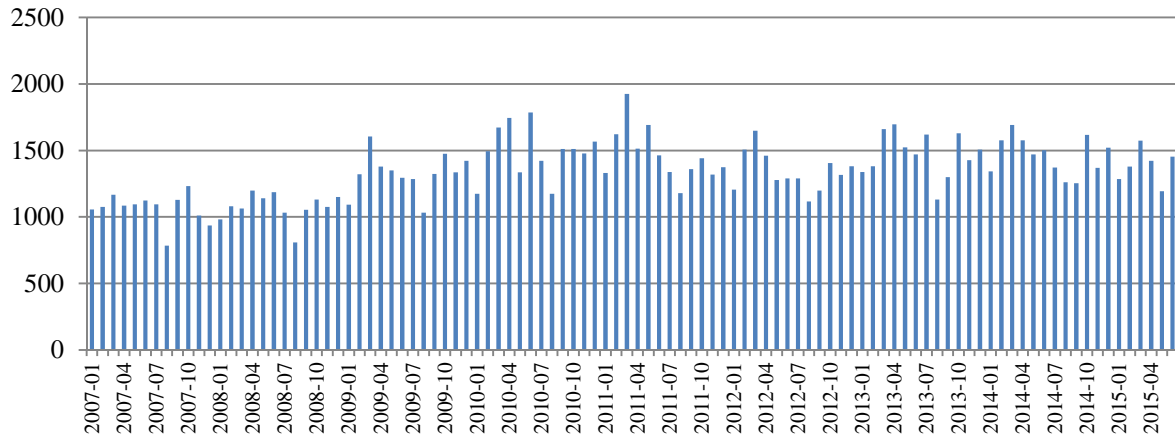
Particulieren die te kampen hebben met een overmatige schuldenlast, kunnen een collectieve schuldenregeling aanvragen. Wanneer het beantwoordt aan de bij wet bepaalde voorwaarden, wordt het verzoek toelaatbaar verklaard door de Arbeidsrechtbank en wordt het geregistreerd bij de CKP. Zodra de procedure van de collectieve schuldenregeling is opgestart, heeft ze een tweeledig doel: de persoon met een overmatige schuldenlast de mogelijkheid bieden om de schulden in de mate van het mogelijke af te lossen en toch een menswaardig bestaan blijven leiden. Aangezien bepaalde gegevens in verband met de procedure van collectieve schuldenregeling bij de CKP worden geboekt, putten we daaruit een extra indicator om een beeld te vormen van de overmatige schuldenlast. Per einde 2015 waren 97.636 Belgen betrokken bij een procedure van collectieve schuldenregeling, dat is iets meer dan 1% van de Belgische meerderjarige bevolking.

De evolutie van het aantal nieuwe kennisgevingen van toelaatbaarheid (zie grafiek 6 hieronder) geeft een indicatie over het aantal nieuwe personen met een overmatige schuldenlast. Die variabele kan onderhevig zijn aan de economische conjunctuur. Een stijging van het aantal toegelaten procedures wijst op een toegenomen aantal aanvragen. Maar het feit dat er meer naar deze procedure wordt teruggegrepen, kan dan weer gezien worden als een teken van toenemende financiële problemen bij de gezinnen.

Uit grafiek 6 en tabel 9 hieronder blijkt dat in 2009 en meer nog in 2010 en 2011, het maandelijks gemiddelde van de nieuwe kennisgevingen van collectieve schuldenregeling die bij de Centrale werden geregistreerd, is toegenomen. In de periode 2009-2014 werden er maandelijks gemiddeld 1.425 nieuwe procedures toelaatbaar verklaard door de rechters bij de arbeidshoven en –rechtbanken, wat 32,6% meer was dan in 2008. In de loop van 2015 is het gemiddelde aantal nieuwe procedures van CSR aanzienlijk gedaald naar een maandelijks gemiddelde van 1.323 nieuwe procedures. Het tempo waarin er nieuwe kennisgevingen van toelaatbaarheid worden geregistreerd, leunt nu zich aan bij het tempo van 2009, maar is nog altijd hoger dan dat van vóór de crisis. Deze lichte daling zou kunnen wijzen op een trendbreuk inzake de evolutie van de overmatige schuldenlast. Voor alle duidelijkheid: we hadden al een lichte daling vastgesteld van de gemiddelde achterstal en van het aantal achterstallige kredietnemers voor alle soorten kredietovereenkomsten samen, behalve voor kredietopening. Maar als het gaat over de daling van het aantal nieuwe kennisgevingen van toelaatbaarheid, kunnen we niet uitsluiten dat een striktere toepassing van de regels voor

toelaatbaarheid heeft geleid tot een daling van de in 2015 toegelaten nieuwe procedures. Het jaarlijkse aantal nieuwe procedures is echter gedaald van 17.552 in 2014 naar 15.877 in 2015, d.w.z. met 9,54%. Kunnen we stellen dat alleen de striktere toepassing op zich, in één jaar tijd, geleid heeft tot een daling van die omvang. Dat valt te betwijfelen. Om een definitief oordeel te kunnen vellen, zouden we het aantal verzoekschriften moeten kennen dat jaarlijks op de griffie van de arbeidsrechtbanken wordt ingediend om te bepalen of er in 2015 al dan niet minder aanvragen zijn geweest. Momenteel bestaan die statistieken niet.

Grafiek 6 - Aantal nieuwe procedures voor collectieve schuldenregeling

Bron: Grafiek en berekeningen OKS op basis van gegevens van de CKP (NBB)

Tabel 9 - Maandelijks gemiddelde van het aantal nieuwe procedures

2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
1.065	1.075	1.326	1.489	1.463	1.341	1.473	1.463	1.323

Bron: berekeningen OKS op basis van gegevens van de CKP (NBB)

2.5.2. Sociaaldemografische kenmerken van de personen in collectieve schuldenregeling

Vallen de bewoners van bepaalde delen van het land vaker terug op een collectieve schuldenregeling? Quid op het niveau van de leeftijdsgroepen? Uitgaande van de provinciale gegevens kunnen we uit tabel 10 opmaken dat de inwoners van bepaalde landsdelen meer geneigd zijn om te moeten terugvallen op een collectieve schuldenregeling. Op basis van die indicator blijkt de provincie Luik het meest getroffen te zijn door een overmatige schuldenlast, waarbij 1,57% van haar meerderjarige bevolking betrokken is bij een collectieve schuldenregeling. Dat percentage bedraagt amper 0,64% voor Vlaams Brabant.

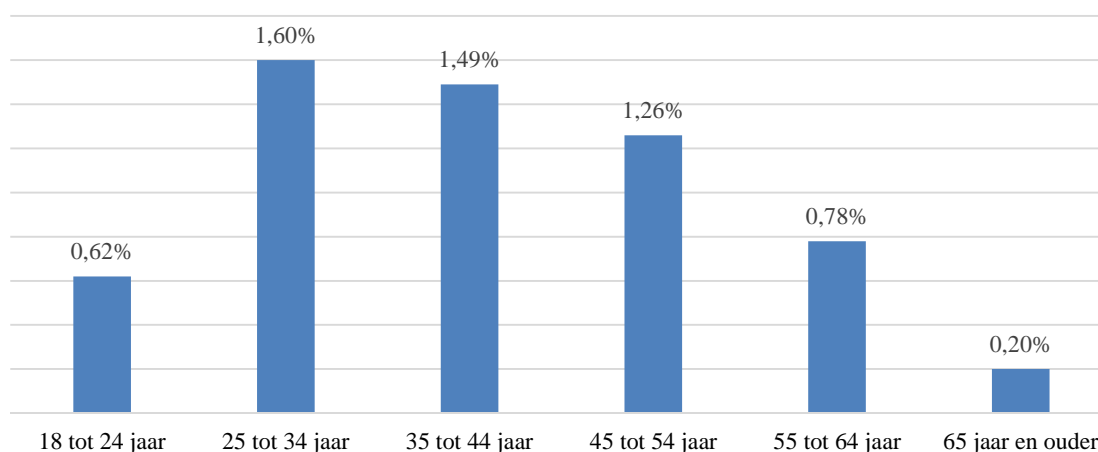
Tabel 10 - Percentage van volwassenen met een CSR per provincie (2015)

<i>Provincie Antwerpen</i>	0,72%	<i>Provincie Waals-Brabant</i>	0,72%
<i>Provincie Vlaams-Brabant</i>	0,64%	<i>Provincie Henegouwen</i>	1,11%
<i>Provincie Limburg</i>	0,92%	<i>Provincie Luik</i>	1,57%
<i>Provincie Oost-Vlaanderen</i>	1,03%	<i>Provincie Luxemburg</i>	0,66%
<i>Provincie West-Vlaanderen</i>	0,86%	<i>Provincie Namen</i>	1,28%
Vlaams Gewest	0,83%	Waals Gewest	1,20%
Brussel-Hoofdstedelijk Gewest	0,59%	België	0,92%

Bron: berekeningen OKS op basis van gegevens van de CKP (NBB)

Inzake de link tussen de leeftijd en het gebruik van een collectieve schuldenregeling, toont grafiek 10 hieronder dat mensen jonger dan 25 jaar weinig uitstaans hebben met deze procedure. Een groot deel van die bevolkingsgroep heeft uiteraard nog niet de nodige financiële autonomie, onder meer als gevolg van het studieparcours. In de andere leeftijdsgroepen merken we wel een link tussen de financiële moeilijkheden en de leeftijd: naarmate de leeftijd toeneemt, daalt het percentage meerderjarigen dat betrokken is bij collectieve schuldenregeling. Gelijklopende conclusies kwamen al aan bod in grafiek 4, waarin we nader ingingen op de link tussen de leeftijd en het feit van geregistreerd te zijn als wanbetalend kredietnemer in de CKP.

Grafiek 7 - Percentage van volwassenen met een CSR volgens hun leeftijd

Bron: Grafiek en berekeningen OKS op basis van gegevens van de CKP (NBB)

3. Conclusies en perspectieven

In de loop van 2015 is het aantal kredietverleningen vrij aanzienlijk gestegen, met 1,67 miljoen nieuwe contracten vergeleken met 1,45 miljoen een jaar eerder, goed voor een stijging met 15,30%. Die stijging is vooral toe te schrijven aan de hypothecaire lening (+40,01%) en aan een grote golf herfinancieringen. Met historisch lage rentevoeten hebben veel kredietnemers hun bestaande kredietovereenkomst laten herzien in ruil voor voordeliger voorwaarden. Hoewel een herfinanciering betekent dat een krediet door een ander krediet wordt vervangen, heeft dat geen achterliggende explosie van de schuldenlast van de gezinnen met zich gebracht. Ook de leningen op afbetaling zijn in

2015 fors gestegen (+17,25%), terwijl er vergeleken met 2014 minder kredietopeningen werden verleend.

Wanneer we de financiële moeilijkheden van de gezinnen en de evolutie van de schuldenlast evalueren, stemmen de evoluties van de gegevens van de CKP ons optimistisch. Drie evoluties verdienen hierbij de aandacht en wettigen de hoop dat we de komende jaren gaan naar alsminder gevallen van overmatige schuldenlast:

- (1°) het aantal achterstallige kredietnemers is gedaald voor alle soorten krediet, met uitzondering van de kredietopeningen;
- (2°) voor de eerste keer sinds 2007 registreren we een daling van de gemiddelde achterstal per wanbetalende kredietnemer;
- (3°) vergeleken met de vorige jaren werden er minder nieuwe procedures in collectieve schuldenregeling geregistreerd in de Centrale.

De link met de relatieve gunstige economische conjunctuur over het jaar 2015 ligt voor de hand. Het economische herstel kon zich in 2015 handhaven, met een groei van het bnp van 1,4% en een index van het consumentenvertrouwen die hoger ligt dan het langjarige gemiddelde dat sinds 1990 wordt berekend. De voorspellers verwachten dat de economische conjunctuur voor 2016 even gunstig zal evolueren en dat de evoluties van 2015 zullen worden bevestigd.

We analyseerden ook de sociaaldemografische kenmerken van de personen die in de CKP zijn geregistreerd. Daarin komt onder meer aan bod dat jongvolwassenen vaker betrokken zijn bij wanbetalingen en financiële moeilijkheden. En uit die analyse blijkt ook dat de inwoners van de landsdelen met de grootste sociaaleconomische kwetsbaarheid ook vaker getroffen worden door financiële moeilijkheden.

Bijlagen

Tabel A1 - Evolutie van het aantal in de CKP geregistreeerde kredietnemers met een betalingsachterstand - Waals Gewest

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Evolutie 2007 - 2015
Alle soorten overeenkomsten	128.412	129.895	135.175	137.713	140.733	144.627	147.998	150.873	155.487	17,49%
		2,20%	5,10%	2,80%	3,30%	3,50%	2,33%	1,94%	3,06%	
Lening op afbetaling	65.426	67.179	70.991	73.312	74.306	74.772	75.299	75.025	74.325	14,67%
		3,70%	7,00%	3,50%	1,60%	0,40%	0,70%	-0,36%	-0,93%	
Verkoop op afbetaling	22.874	22.604	22.841	23.087	23.411	22.928	22.316	21.687	21.203	-5,19%
		-1,90%	1,60%	2,00%	0,50%	-2,50%	-2,67%	-2,82%	-2,23%	
Kredietopening	67.186	67.632	70.584	72.539	74.970	80.921	85.211	90.094	97.851	34,10%
		2,30%	5,70%	4,80%	5,80%	10,30%	5,30%	5,73%	8,61%	
Hypothecaire lening	17.350	17.288	18.001	18.105	18.948	19.617	20.475	21.432	21.206	23,53%
		0,70%	4,50%	1,80%	3,20%	3,70%	4,37%	4,67%	-1,05%	

Bron: berekeningen OKS op basis van gegevens van de CKP (NBB)

Tabel A2 - Evolutie van het aantal in de CKP geregistreeerde kredietnemers met een betalingsachterstand - Vlaams Gewest

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Evolutie 2007 - 2015
Alle soorten overeenkomsten	107.421	110.258	116.284	119.619	124.066	127.732	130.848	132.962	137.195	23,78%
		2,20%	5,10%	2,80%	3,30%	3,50%	2,44%	1,62%	3,18%	
Lening op afbetaling	62.671	65.108	69.985	72.231	73.563	73.835	74.241	73.447	71.905	17,19%
		3,70%	7,00%	3,50%	1,60%	0,40%	0,55%	-1,07%	-2,10%	
Verkoop op afbetaling	11.164	10.785	10.936	11.391	11.374	10.985	10.504	9.867	9.194	-11,61%
		-1,90%	1,60%	2,00%	0,50%	-2,50%	-4,38%	-6,06%	-6,82%	
Kredietopening	48.746	50.184	53.428	56.528	60.549	66.887	71.457	76.011	83.526	55,93%
		2,30%	5,70%	4,80%	5,80%	10,30%	6,83%	6,37%	9,89%	
Hypothecaire lening	15.584	15.864	16.492	16.722	16.965	17.670	18.359	18.768	18.425	20,43%
		0,70%	4,50%	1,80%	3,20%	3,70%	3,90%	2,23%	-1,83%	

Bron: berekeningen OKS op basis van gegevens van de CKP (NBB)

Tabel A3 - Evolutie van het aantal in de CKP geregistreerde kredietnemers met een betalingsachterstand - Brussels Hoofdstedelijk Gewest

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Evolutie 2007 - 2015
Alle soorten overeenkomsten	33.646	34.917	37.918	40.070	42.071	43.969	46.231	47.692	50.476	41,75%
		2,20%	5,10%	2,80%	3,30%	3,50%	5,14%	3,16%	5,84%	
Lening op afbetaling	17.370	18.415	20.414	21.441	21.675	21.710	21.900	21.740	21.555	25,16%
		3,70%	7,00%	3,50%	1,60%	0,40%	0,88%	-0,73%	-0,85%	
Verkoop op afbetaling	5.655	5.530	5.843	5.931	5.866	5.727	5.479	5.179	1.886	-8,42%
		-1,90%	1,60%	2,00%	0,50%	-2,50%	-4,33%	-5,48%	-63,58%	
Kredietopening	18.014	18.850	20.470	22.217	24.220	27.102	29.665	31.683	35.281	75,88%
		2,30%	5,70%	4,80%	5,80%	10,30%	9,46%	6,80%	11,36%	
Hypothecaire lening	2.456	2.514	2.774	3.045	3.147	3.165	3.496	3.668	3.712	49,35%
		0,70%	4,50%	1,80%	3,20%	3,70%	10,46%	4,92%	1,20%	

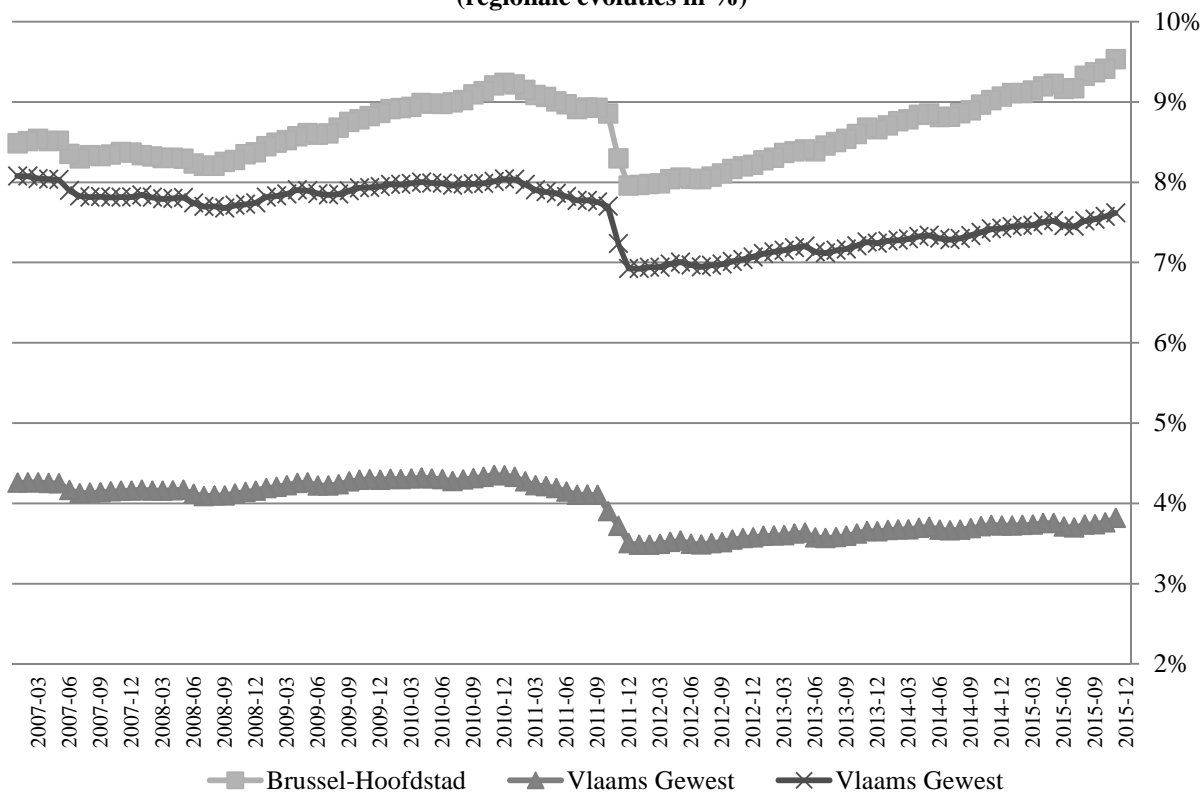
Bron: berekeningen OKS op basis van gegevens van de CKP (NBB)

Tabel A4 – Ruimtelijke verschillen op het vlak van problematische schuldenlast (percentage van de kredietnemers bevolking met een betalingsachterstand ; eind 2015 ; totaal aantal overeenkomsten)

<i>Provincie Antwerpen</i>	4,02%	<i>Provincie Waals-Brabant</i>	4,46%
<i>Provincie Vlaams-Brabant</i>	3,36%	<i>Provincie Henegouwen</i>	9,05%
<i>Provincie Limburg</i>	3,92%	<i>Provincie Luik</i>	7,75%
<i>Provincie Oost-Vlaanderen</i>	4,06%	<i>Provincie Luxemburg</i>	6,23%
<i>Provincie West-Vlaanderen</i>	3,70%	<i>Provincie Namen</i>	6,96%
Vlaams Gewest	3,84%	Waals Gewest	7,65%
Brussel-Hoofdstedelijk Gewest	9,57%	België	5,85%

Bron: berekeningen OKS op basis van gegevens van de CKP (NBB)

**Grafiek A5 - Percentage van de kredietnemers met een betalingsachterstand
(regionale evoluties in %)**

Bron: Grafiek en berekeningen OKS op basis van gegevens van de CKP (NBB)